

УДК 004:35:172](477)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ – ЦІННІСНА СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

М.І.Пірен,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Email: Piren@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7225-1242

О.В.Шманько,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Email: Shmanko_chnu@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9491-4564

У статті аналізуються актуальні аксіологічні проблеми імплементації електронного урядування в Україні. Обґрунтовано, що з прийняттям "Концепції розвитку електронного урядування в Україні", яка має реалізуватися до 2020 р., з'явиться можливість вироблення інструменту подолання негативних рис бюрократизації в процесі взаємодії влади і громадян. Стверджується, що система електронного урядування на сьогодні постає не тільки ефективним засобом комунікації між владою і народом, а й механізмом утвердження громадянських цінностей у суспільстві перехідного типу. Зосереджено увагу на тому, що активне запровадження форм електронної демократії (бюджет участі, голосування через світову мережу, діяльність електронного уряду) сприятиме підвищенню довіри громадян до державних інституцій та органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: електронне урядування, електронна демократія, громадянські цінності, електронний уряд, бюджет участі, територіальні громади.

THE IMPLEMENTATION OF E-GOVERNMENT IN UKRAINE AS A VALUABLE COMPONENT OF MANAGERIAL CULTURE

M.I.Piren,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

O.V.Shmanko,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

The article deals with the actual axiological problems of the implementation of e-government in Ukraine which they were analyzed here. Following the recent adoption of the "Concept of e-Government in Ukraine", it is determined that it should be implemented by 2020. The idea is that e-government will become an instrument for overcoming the negative features of bureaucracy in the process of interaction between government and citizens, as well as accelerating the formation of civil society. In other words, it is argued that the e-government system is currently not only an effective means of communication between the authorities and the people, but also a mechanism for the establishment of civic values in a transitional society. It is proposed to accelerate the introduction of forms of e-democracy ("budget of participation", voting through the global network, activities of the e-government), after which the citizens' mistrust of state institutions and local self-government bodies will decrease significantly.

Key words: e-government, e-democracy, civic values, participation budget, territorial communities.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні особливостю стану українського суспільства є недостатня кількість у державних органах, установах фахово підготовлених кадрів – технократів, здатних поновому організувати роботу й змусити функціонувати управлінський механізм відповідно до глобалізаційних викликів і потреб українського суспільства на основі загальнолюдських цінностей та стандартів євроінтеграції, зокрема, й електронного урядування.

Україна зробила вибір на користь європейських цінностей, ідеалів демократії, поваги до свободи, прав людини, незалежної державної політики на міжнародній арені тощо. Здійснення такої політики потребує змін та вивчення досвіду

управлінської культури розвинутих країн світу з урахуванням потреб і ментальності українського суспільства.

Надшвидкі темпи розвитку ставлять перед сучасним суспільством нові виклики. Нині завданням управлінської культури, особливо державних службовців, є підвищення ефективності державного управління, вдосконалення інструментів взаємодії держави і суспільства, "приспособлення" методів управління до інтересів громадян та потреб європейської інтеграції.

Одним з головних інструментів, які дадуть змогу подолати бюрократизацію та негативні стереотипи у відносинах влади і народу, на нашу думку, є утвердження в Україні принципів електронного урядування. 20 вересня 2017 р. схвалено нову "Концепцію розвитку електронного

© Пірен М.І., Шманько О.В., 2018

урядування в Україні” [7]. “Реалізація Концепції передбачена на період до 2020 року та покликана підтримати координацію та співпрацю органів державної влади й органів місцевого самоврядування для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності розвитку електронного урядування, просування ідеї реформування державного управління та децентралізації на базі широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усій країні...” [7]. Останнє, на нашу думку, зумовлює необхідність виокремлення аксіологічної складової в реалізації Концепції, адже її імплементація сприятиме в тому числі й розвитку громадянських цінностей в перехідному українському суспільстві, які в радянський період були забутими, точніше, не враховувалися.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми утвердження принципів електронного урядування в українських реаліях у загальних рисах були порушені вітчизняними дослідниками ще наприкінці 90-х рр. ХХ ст., а на початку 2000-х рр. з’явилися перші узагальнюючі праці.

Серед визнаних авторів підручників та навчальних посібників з електронного урядування, виданих останнім часом, варто згадати В.Горбуліна Н.Грицяк, Ю.Ковбасюка, О.Кукаріна, А.Семенченка, С.Соловійова [2–4].

Аксіомою є те, що запровадження електронного урядування пришвидшить і розвиток електронної демократії. Як слушно зазначають Н.Грицяк та С.Соловійов, “е-демократія є наслідком розвитку власне демократії як інституту народовладдя. Інакше кажучи, базисом для е-демократії у будь-якому разі має бути демократичний устрій суспільства” [2, с. 9].

Логічно продовжуючи цю тезу, наведемо думку М.Міхровської, яка вважає, що розвиток електронного урядування сприяє становленню електронної демократії в Україні, за якої громадяни та суб’єкти господарювання залучаються до процесу публічного управління та державотворення, а також до місцевого самоуправління за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій [9, с. 298].

Малодослідженим на сучасному етапі розвитку є співвідношення імплементації електронного урядування та проблеми формування громадянських цінностей особистості. Цілком погоджуємося із О.Вишневським, який стверджує, що ступінь упровадження електронного урядування на сучасному етапі є показником рівня утвердження

громадянських цінностей у суспільстві, оскільки вони віддзеркалюють і регулюють ставлення людини до людини та людини до суспільства і держави таким, яким воно є, без негативного маніпулятивного впливу [1].

Формування цілей (мети) статті. Метою статті є розкриття значення електронного урядування в Україні, визначення можливих шляхів його утвердження як важливого інструмента формування громадянських цінностей особистості, подолання існуючих негативних стереотипів щодо рівня бюрократизму в діяльності та управлінській культурі органів державної влади, а також установа зв’язку між електронним урядуванням та громадянськими цінностями. Це особливо чітко можна спостерігати в територіальних громадах, що створюються в рамках реформи децентралізації в Україні.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Сучасне розуміння сутності управління в демократичній державі полягає в тому, що не громадяни служать державі, а держава є організацією, що перебуває на службі у громадян. Органи публічної влади не керують громадянами, а надають їм адміністративні послуги, тобто здійснюють різноманітні дії, спрямовані на створення умов для реалізації ними своїх прав і свобод. Ця проблема є надзвичайно важливою для сучасного українського суспільства, трансформація якого відбувається на основі використання досвіду розвинутих країн, реформування та створення територіальних громад.

В умовах демократичних перетворень в Україні на сучасному етапі особливого значення набуває проблема утвердження ціннісних світоглядних засад, які ґрунтуються на європейських цінностях [10]. Інакше кажучи, існує проблема запровадження цінностей, зокрема громадянських, які базуються на визнанні гідності людей [12]. Такими цінностями виступають, зокрема, права і свободи людини, обов’язки перед іншими людьми, ідеї соціальної гармонії, поваги до закону тощо. Загальнолюдські цінності є важливими для формування громадянської свідомості, чіткого розуміння та прийняття правил поведінки в громадянському суспільстві. Усвідомлення людиною власних прав, обов’язків стосовно інших членів громади, законів громадського утворення, членом якого є кожен з нас, є свідченням зміни свідомості в напрямі громадянськості [11].

Утвердження в суспільстві громадянських цінностей дає йому змогу не тільки існувати, а й зазнавати прогресивних змін. Одним із ключових напрямів, який, на нашу думку, є актуальним

і відповідає вимогам часу, що стосується інноваційних механізмів реалізації громадянських принципів у сучасному суспільстві в процесі підготовки майбутніх фахівців, і є впровадження електронного урядування.

Сама ідея електронного урядування має сприяти вирішенню основних проблем, характерних для організації комунікації влади і народу: зниження рівня бюрократизації через перехід на електронний документообіг; підвищення прозорості діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування завдяки впровадженню електронної форми спілкування з громадянами, чим досягається наближення його до потреб і запитів громадян.

Проте трапляються ситуації, коли, вживаючи поняття електронного урядування, державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування розуміють під ним лише електронне спілкування влади з громадськістю, що повністю не розкриває його зміст.

Такий підхід є обмеженим, оскільки зводиться до здійснення управлінської діяльності в реальному часі, в режимі on-line. Найбільш прийнятним, на думку фахівців, є підхід, що застосовується в країнах з найвищим рівнем розвитку ІТ-інфраструктури, фактичних родоначальниках електронного урядування – США, Великобританії та Канаді. У цих країнах електронний уряд розглядається як концепція, спрямована на підвищення ефективності діяльності державного апарату в цілому і передбачає вжиття комплексу заходів щодо забезпечення більш ефективної співпраці органів державної влади, з одного боку, і громадянським суспільством, громадськими організаціями, іншими інститутами – з другого, з метою ефективного прозорого функціонування на благо суспільства [5; 11].

У процесі запровадження електронного урядування важливими інструментами формування громадянських цінностей та мінімізації негативних стереотипів щодо взаємодії органів державної влади та суспільства є різні форми е-демократії. Фахівців виокремлюють непрямі та прямі форми е-демократії. Серед перших форм називають організацію голосування через світову мережу, можливості обговорення рішення рад різних рівнів чи навіть парламенту, діяльність “електронного уряду”, який має зворотний зв’язок з громадянами [2, с. 18–20]. До другого типу форм відносять “демократію з відкритим кодом”, коли закони створюються не лише парламентом, а й суспільством, а також “напівпрямую електронну демократію”, коли напередодні

ратифікації нормативний акт обговорюється [2, с. 20–21].

Широке застосування комп’ютерних технологій може спричинити зменшення ролі органів влади та кількості урядовців у процесі прийняття управлінських рішень, адже в умовах електронної демократії забезпечується можливість участі широких верств населення в прийнятті управлінських рішень. Наочним прикладом цього є “бюджет участі”, який може бути запровадженим і в роботу місцевих територіальних громад. “Бюджет участі” – демократичний процес, який надає можливість кожному громадянину брати участь у розподілі коштів місцевого бюджету через створення проектів для покращання стану міста та/або голосування за них, що стимулює населення територіальних громад брати участь у розробці управлінських рішень. Будь-який член громади може запропонувати проект, пов’язаний з покращанням життя, взяти участь у конкурсі, здобути перемогу в голосуванні і спостерігати за тим, як його проект реалізують у рамках бюджету. До речі, реформа децентралізації в Україні перебуває в активній фазі реалізації і станом на жовтень 2017 р. у нас функціонує 665 об’єднаних територіальних громад [13].

Ефективність електронного урядування в об’єднаних територіальних громадах підвищиться за умови належної роботи центрів надання адміністративних послуг. Кількість таких послуг нині досягає 60, серед яких урегулювання земельних питань, архітектурно-будівельний контроль, реєстрація бізнесу, нерухомості, реєстрація чи зняття з реєстрації мешканців, оформлення паспортів, реєстрація актів цивільного стану тощо.

Отже, електронне урядування є не тільки особливою формою публічного управління, а й формою взаємодії держави і суспільства, які сприяють підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів публічної адміністрації (органів державної влади та органів місцевого самоврядування) під час надання адміністративних послуг людині, громадянину, суспільству, державі та бізнесу [8, с. 122–127]. Упровадження електронного урядування в Україні дасть можливість подолати такі негативні явища, що існують у взаємодії органів влади і суспільства, як недовіра громадян до державних інституцій та органів місцевого самоврядування; непрозорість, корумпованість, закритість органів державної та місцевої влади; не досить швидкі темпи децентралізації, недостатній контроль громадян над прийняттям рішень у сфері державної політики [6, с. 419].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, в Україні система електронного урядування на сьогодні постає не тільки ефективним засобом до комунікації між владою і народом, а й механізмом утвердження громадянських цінностей у суспільстві перехідного типу. Сучасні реалії свідчать про особливу актуальність підготовки фахівців указаної сфери з метою подолання

бюрократичних перешкод у процесі реалізації гуманітарної і, зокрема, соціальної політики держави та нагальну потребу у здійсненні демократичних реформ. Перспективи подальших досліджень у цій сфері полягають у визначенні ефективних шляхів оптимізації діяльності інститутів електронного урядування в процесі реформи децентралізації в Україні та утворення місцевих територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки [Електронний ресурс] / О. Вишневецький. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/356-teoretichn-osnovi-suchasno-ukranksko-pedagogki-vishnevckiy-o-html>.
2. Електронна демократія : навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловйов ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – Київ : НАДУ, 2015. – 66 с.
3. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : А. І. Семенченко, Н. В. Грицяк, О. Б. Кукарін та ін. ; за заг. ред. проф. Н. В. Грицяк, А. І. Семенченка. – Київ : НАДУ, 2016. – 128 с.
4. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко та ін. ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. – Київ : НАДУ, 2014. – 352 с.
5. Єганов В. В. Проблеми та перспективи впровадження системи електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Єганов // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/05.pdf>.
6. Колосок А. М. Електронне урядування – шлях до формування соціально-відповідальної держави / А. М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6 (168). – С. 417–421.
7. Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20 верес. 2017 р. № 649-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p>.
8. Міхровська М. С. Деякі аспекти впровадження електронного урядування в Україні на прикладі досвіду зарубіжних країн / В. С. Міхровська, А. Г. Черноус // Право і сусп. во. – 2016. – № 2. – Ч. 2. – С. 122–127.
9. Міхровська М. С. Розвиток електронного урядування як пріоритетне завдання становлення публічної адміністрації в Україні / М. С. Міхровська // Ученые записки Таврического национального университета имени В. Вернадского. – 2012. – № 1. – С. 298–304. – (Серия “Юридические науки”).
10. Пірен М. І. Європейські цінності – детермінанта змін в сучасній Україні : навч. посіб.-практикум / М. І. Пірен. – Чернівці : Друк Арт, 2016. – 256 с.

References

1. Vyshnevs'kyj, O., “Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy”, available at: <http://westudents.com.ua/knigi/356-teoretichn-osnovi-suchasno-ukranksko-pedagogki-vishnevckiy-o-html> (Accessed 12 December 2017).
2. Hrytsiak, N.V. and Solovjov, S.H. (2015), *Elektronna demokratija: navchal'nyj posibnyk* [Electronic democracy: tutorial], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
3. Semenchenko, A.I., Hrytsiak, N.V., Kukarin, O.B. et al (2016), *Elektronne uriaduvannia: pidruchnyk* [E-Government: tutorial], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
4. Horbulin, V.P., Hrytsiak, N.V., Semenchenko, A.I., Karpenko, O.V. et al, Kovbasiuk, Yu.V. (editor) (2014), *Elektronne uriaduvannia: pidruchnyk* [E-Government: tutorial], National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
5. Yehanov, V.V. (2012), “Problems and prospects of implementation of e-government system in Ukraine”, *Derzhavne budivnytstvo* [Online], vol. 2, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/05.pdf> (Accessed 12 December 2017).
6. Kolosok, A.M. (2015), “E-government as the way to the formation of a socially responsible state”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6 (168), pp. 417-421.
7. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Decree “On approval of the Concept of e-government development in Ukraine” of 20 September 2017, No. 649-p, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p> (Accessed 17 December 2017).
8. Mikhrovs'ka, V.S. and Chornous, A.H. (2016), “Some aspects of implementing e-government in Ukraine on the example of the experience of foreign countries”, *Pravo i suspil'stvo*, vol. 2, part 2, pp. 122-127.
9. Mikhrovs'ka, V.S. (2012), “Development of e-governance as a priority task of establishing a public administration in Ukraine”, *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta imeni V.Vernadskogo. Serija “Juridicheskie nauki”*, vol. 1, pp. 298-304.
10. Piren, M.I. (2016), *Yevropejs'ki tsinnosti – determinanta zmin v suchasnij Ukraini: navchal'nyj posibnyk-praktykum* [European values – the determinant of change in modern Ukraine: a manual-practical workshop], Druk Art, Chernivtsi, Ukraine.

11. Пірен М. І. Нова парадигма державного управління та корпоративної культури в Україні : монографія / М. І. Пірен. – Чернівці : Технодрук, 2016. – 244 с.
12. Пірен М. І. Стратегія управлінської культури в соціальній роботі територіальних громад : навч. посіб.-практикум / М. І. Пірен. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2017. – 328 с.
13. Шманько О. В. Трансформація цінностей орієнтацій української молоді [Електронний ресурс] / О. В. Шманько // Електронний науково-образовательний журнал “Studia Humanitatis” (Гуманитарные дисциплины), 2016. – № 4. – Режим доступа : <http://st-hum.ru/content/shmanko-ov-transformaciya-cennostnyh-orientaciy-ukrainskoy-molodezhi>.
11. Piren, M.I. (2016), *Nova paradyhma derzhavnoho upravlinnia ta korporatyvnoi kul'tury v Ukraini* [A new paradigm of public administration and corporate culture in Ukraine], Tekhnodruk, Chernivtsi, Ukraine.
12. Piren, M.I. (2017), *Stratehiia upravlins'koi kul'tury v sotsial'nij roboti terytorial'nykh hromad: navchal'nyj posibnyk-praktykum* [Strategy of management culture in the social work of territorial communities: a manual-practical workshop], Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine.
13. Shman'ko, O.V. (2016), “Transformation of value orientations of Ukrainian youth”, *Jelektronnyj nauchno-obrazovatel'nyj zhurnal “Studia Humanitatis” (Gumanitarnye discipliny)*, vol. 4, available at: <http://st-hum.ru/content/shmanko-ov-transformaciya-cennostnyh-orientaciy-ukrainskoy-molodezhi> (Accessed 17 December 2017).

Пірен Марія Іванівна,

доктор соціологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича,

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Шманько Олег Володимирович,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича,

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

Цитування: Пірен М. І. Імплементация електронного урядування в Україні – ціннісна складова управлінської культури / М. І. Пірен, О. В. Шманько // Вісн. НАДУ. Серія “Державне управління”. – 2018. – № 3 (90). – С. 189–193.

Стаття надійшла: 21.06.2018

Схвалено до друку: 27.08.2018

Piren, Mariya I.,

Doctor of Sociological Sciences, Professor,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,
Professor of the Chair of Pedagogics and Social Work,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
2, Kotsyubynsky St., Chernivtsi, 58012, Ukraine

Shmanko, Oleh V.,

Ph.D in History, Associate Professor,
Assistant Professor of the Chair of Pedagogy and Social
Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
2, Kotsyubynsky St., Chernivtsi, 58012, Ukraine

Citation: Piren M.I. (2018). Implementatsiia elektronnoho uriaduvannia v Ukraini – tsinnisna skladova upravlins'koi kul'tury [The implementation of e-government in Ukraine as a valuable component of managerial culture]. *Bulletin of the NAPA, Series “Public Administration”*, 3 (90), 189–193.

Article arrived: 21.06.2018

Accepted: 27.08.2018